

Bokføringsloven i en digital verden – del II

Salg med nye betalingsformer

I utgangspunktet er dokumentasjon og bokføring av salg enkelt. Kontantsalg registreres og dokumenteres ved bruk av et kassasystem, mens andre salg faktureres og reskontroføres. Valg av betalingsform for salget påvirker verken dokumentasjon eller bokføring i særlig grad.

Statsautorisert revisor og autorisert regnskapsfører
Jan Terje Kaaby
Senior Manager, fagavdelingen i BDO

Han er forfatter av «Bokføringsloven med kommentarer» (Fagbokforlaget).

Nye betalingsformer

Salg betales ikke lenger bare med sedler, mynter, betalingskort eller ved tradisjonell bankoverføring. Tilbydere som Vipps, Stripe, PayPal og Klarna blander seg med betaling med smartklokke, mobiltelefoner og kryptovaluta. I tillegg brukes påfylte kundekort, gavekort, tilgodelapper, retur-lapper, bonuspoeng mv. til å gjøre opp for seg. Ved kredittsalg blir det stadig vanligere å sette bort både fakturering og innkreving til eksterne parter, gjerne kombinert med faktoring.

Påvirker dette hvordan salg skal dokumenteres og bokføres?

Kontantsalg

Kontantsalg er salg av varer og tjenester der kjøpers betalingsforpliktelse overfor selger gjøres opp ved levering, ved bruk av betalingskort eller kontanter som betalingsmiddel.¹

Mer enn kort, sedler og mynter

Definisjonen av kontantsalg kan gi inntrykk av at det kun er salg som betales med betalingskort, sedler eller

mynter som er kontantsalg. Dette er imidlertid ikke tilfelle:²

- Med betalingskort menes debetkort, kredittkort og faktureringskort
- Med kontanter menes andre betalingsmidler enn betalingskort

Kontanter omfatter på denne måten også nye betalingsformer, for eksempel Vipps, Stripe, PayPal, Klarna, kryptovaluta, mobilbetaling og betaling med smartklokke. Videre omfattes mer tradisjonelle betalingsmidler som bytte-, retur- og pantelapper, påfylte kundekort, gavekort, sjekker, lojalitets- og bonuspoeng mv.

Levering og oppgjør skjer samtidig

Kontantsalg er etter dette alt salg hvor det er samtidighet mellom levering og betaling. Det oppstår ingen forskudd fra kunden eller kundefordring (kreditt).

Valg av betalingsmiddel er irrelevant i vurderingen av om en transaksjon er et kontantsalg eller ikke; det er betalings-tidspunktet som er avgjørende.

Hva med internettsalg?

Merk at salg over internett eller ved oppkrav ikke anses som kontantsalg selv om kjøpers betalingsforpliktelse overfor selger gjøres opp ved levering.³ Internettsalg var tema i forrige del av denne artikkelserien.

Krav om kassasystem

Kontantsalg skal som hovedregel registreres og dokumenteres ved bruk av et kassasystem med produkterklæring som tilfredsstillende kravene i kassasystemloven og kassasystemforskriften.⁴

Registrering av betalingsmiddel

Betalingsmiddelet skal registreres i kassasystemet for hvert enkelt salg, og skal fremgå av både salgskvitteringen til kunden og den elektroniske journalen hos selger.⁵

Dagsoppgjør

I Z-rapportene fra kassasystemet skal salget fordeles på ulike betalingsmidler.⁶ Dette danner grunnlag for avstemming av registrerte salg mot mottatte innbetalinger når dagsoppgjøret gjennomføres.

Det er kun kontantbeholdningen i kassaskuffen og kortbetalinger på betalingsterminaler som kreves særskilt dokumentert i forbindelse med dagsoppgjøret, ut over å fremgå av Z-rapporten.⁷ Det ble vurdert å stille krav til dokumentasjon av innbetalinger også med andre betalingsmidler, men Skattedirektoratet kom til at de i stedet vil foreta en vurdering opp mot aktuelle

1 Bokføringsforskriften (01.12.04 nr. 1558) § 5-3-1 bokstav a første punktum.

2 Bokføringsforskriften § 5-3-1 bokstav b og c.

3 Bokføringsforskriften § 5-3-1 bokstav a annet punktum.

4 Bokføringsloven (19.11.04 nr. 73) § 10a og bokføringsforskriften § 5-3-2 første ledd, jf. kassasystemloven (19.06.15 nr. 58) og kassasystemforskriften (18.12.15 nr. 1616).

5 Bokføringsforskriften § 5-3-12 annet ledd og § 5-3-13, jf. kassasystemforskriften § 2-5 annet ledd, § 2-7 første ledd og § 2-8-4.

6 Bokføringsforskriften § 5-3-14 første ledd, jf. kassasystemforskriften § 2-8-3 første ledd, jf. § 2-8-2 første ledd bokstav g) og h).

7 Bokføringsforskriften § 5-3-14 annet og tredje ledd.

betalingsløsninger på et senere tidspunkt.⁸

Hvis betalingsrapporter er tilgjengelige også fra andre løsninger som benyttes, anbefaler jeg likevel å bruke disse rapportene som grunnlag for avstemming i dagsoppgjøret. Dette gir god intern kontroll av salg og innbetalinger.

Bokføring av kontantsalg

Kontantsalg bokføres til kredit på en salgskonto i resultatregnskapet (normalt en konto i 3000-serien). Motposten bokføres til debet på balansekontoen for det benyttede betalingsmidlet (normalt en konto i 1900-serien). For å forenkle avstemming og kontroll, anbefaler jeg egne balansekontaer for ulike betalingsmidler.

Bilaget for bokføring er dagsoppgjøret, altså Z-rapporten fra kassasystemet sammen med rapport fra betalingsterminal, opptelling av kontantbeholdningen i kassaskuffen og avstemming.⁹ Som nevnt ovenfor, anbefaler jeg at også eventuelle rapporter fra andre betalingsløsninger legges ved på bilaget.

Det er anledning til å bokføre totalt kontantsalg for en periode som ett beløp i bokførings- og kontospesifikasjonen («hovedboken»), forutsatt at hver dags salg fremkommer enkeltvis og oppsummert i underliggende spesifisering og er kontrollerbar mot totalen.¹⁰ Det må være kontrollspor mellom underspesifikasjonen og dagsoppgjørene.

Reskontroføring av kontantsalg i kundespesifikasjonen kreves kun unntaksvis.¹¹

Unntak fra krav om kassasystem

I enkelte tilfeller er det gjort unntak fra kravet om å registrere og dokumentere kontantsalg ved bruk av et kassasystem med produkterklæring.¹² I det videre ser jeg på hvordan noen av disse

Salg betales ikke lenger bare med sedler, mynter, betalingskort eller ved tradisjonell bankoverføring. Tilbydere som Vipps, Stripe, PayPal og Klarna blander seg med betaling med smartklokker, mobiltelefoner og kryptovaluta.

unntaksreglene fungerer ved bruk av nye betalingsformer.

Ambulerende og sporadisk kontantsalg mv.

Bokføringspliktige som driver ambulerende eller sporadisk kontantsalg som ikke overstiger 3G i løpet av et regnskapsår, samt bokføringspliktige med kontantsalg som totalt sett ikke overstiger kr 50 000 i løpet av et regnskapsår, kan dokumentere slike kontantsalg på følgende måter (uttømmende opplistet):¹³

- Fortløpende i innbundet bok der sidene er forhåndsnummererte (kassabok)
- Med gjenpart av daterte forhåndsnummererte salgsbilag (kvitteeringsblokk, billetter mv.)
- Med datert og signert oppstilling over ut- og innleverte varer og kontanter

Det skal skrives kvittering hvis kunden ber om det. Kvitteeringsblokk eller lignende må derfor alltid være tilgjengelig, uavhengig av valgt løsning.

Det skal videre gjennomføres daglig opptelling av kassabeholdningen, som sammenholdes mot salgsdokumentasjonen (dagsoppgjør). Oppgjørene skal dateres og det skal fremgå hvem som har foretatt opptelling av kassabehold-

ningen. Eventuelle differanser skal forklares.¹⁴

Valg av betalingsmiddel er uten betydning også her. Reglene åpner *ikke* opp for at ambulerende og sporadisk kontantsalg mv. kan dokumenteres ved bruk av rapporter fra elektroniske handels- eller betalingsløsninger (for eksempel «VippsGO»). Hvis det ikke benyttes et kassasystem med produkterklæring, må salget dokumenteres på en av de tre måtene som beskrives ovenfor, samt med et dagsoppgjør, uavhengig av hvordan betalingene skjer.

Så lenge det finnes tilgjengelige betalingsrapporter, anbefaler jeg imidlertid å bruke disse som grunnlag for avstemming mot salgsdokumentasjonen ved gjennomføring av dagsoppgjøret.

Salg fra andre ubetjente salgssteder enn automater

Salg fra andre ubetjente salgssteder enn automater kan dokumenteres på følgende måter:¹⁵

- Med forhåndsnummererte konvolutter
- Med elektronisk salgsrapport som viser alle transaksjoner enkeltvis
- Med innbundet bok der sidene er forhåndsnummererte (kassabok)

¹⁴ Bokføringsforskriften § 5-4-5.

¹⁵ Bokføringsforskriften § 5-4-4.

⁸ Høringsnotat: Utskrift av salgskvitteringer – Forslag til endringer i kassasystemforskriften og bokføringsforskriften (21.06.18) punkt 4.5.

⁹ Bokføringsforskriften § 5-3-15 første ledd.

¹⁰ Bokføringsforskriften § 3-1 femte ledd første punktum, se norsk bokføringsstandard NBS 2 *Kontrollsporet* punkt 2.1.2.

¹¹ Bokføringsforskriften § 3-1 annet ledd første og annet punktum.

¹² Bokføringsforskriften delkapittel 5-4.

¹³ Bokføringsforskriften § 5-4-1 første og annet ledd.

Uavhengig av valgt metode, skal salgsdokumentasjonen angi ytelsens art og omfang, dato og vederlag.¹⁶

Salg av varer kan alternativt dokumenteres med lister som viser beregnet salg ut fra endring i varebeholdning.

Ved salg fra andre ubetjente salgssteder enn automater, er det åpnet for at salget kan dokumenteres med elektronisk salgsrapport som viser alle transaksjoner enkeltvis. Dette omfatter blant annet apper hvor kundene kan finne frem til det aktuelle salgsstedet ved bruk av mobiltelefon for så å registrere hvilke varer og tjenester som ønskes kjøpt.

Det forutsettes at den elektroniske salgsløsningen kan produsere elektronisk kvittering til kunden og salgsrapporter til selgeren som viser nøyaktig hvilke varer og tjenester som er solgt til hvilket tidspunkt. Salgsrapportene må vise hvem som er kunde og ha samme identifikasjon på transaksjonsnivå som kundens kvittering. Både kundens kvittering og salgsrapporten må vise klart hvilke varer og tjenester kunden har kjøpt.¹⁷

I praksis antas det blant annet at appen «VippsGO» kan benyttes for registrering og dokumentasjon av kontantsalg fra ubetjente salgssteder.¹⁸

Også ved slike salg må det gjennomføres oppgjør. Opptelling av eventuelle kontanter og avstemming mot salgsdokumentasjonen kan imidlertid skje på det tidspunktet den bokføringspliktige oppsøker salgsstedet, ikke daglig, forutsatt at kassabeholdningen er tilfredsstillende sikret i mellomtiden. Oppgjørene skal dateres og det skal fremgå hvem som har foretatt opptelling av kassabeholdningen. Eventuelle differanser skal forklares.¹⁹

Andre salg enn kontantsalg

Andre salg enn kontantsalg omfatter:

- kredittsalg,

- salg med forskuddsfakturering/ forskuddsbetaling,
- salg over internett, og
- salg ved oppkrav.

Krav om fakturering

Andre salg enn kontantsalg skal som hovedregel dokumenteres med salgsdokumenter (faktureres).²⁰

Valg av betalingsmiddel får ikke betydning for hvordan andre salg enn kontantsalg skal dokumenteres. Salgene kan ikke dokumenteres for eksempel med en elektronisk salgsrapport som viser alle transaksjoner enkeltvis. Dette gjelder også for nettbutikker og annen netthandel.²¹ Rapporter fra netthandels- eller betalingsløsningen er ikke tilstrekkelig salgsdokumentasjon.

Jeg minner om forbudet mot å forskuddsfakturere merverdiavgiftspliktig omsetning (med enkelte unntak).²²

Fakturaene er alltid bilagene

Det er de utstedte salgsdokumentene (fakturaene) som utgjør bilagene for bokføring av salgsinntekter og kundefordringer.

Salgsrapporter, fakturajournaler, avregninger, betalingsrapporter og annen dokumentasjon kan normalt ikke alene brukes som salgsdokumentasjon i bokføringen.

Bokføring av fakturaene

Det er anledning til å bokføre totalt salg for en periode som ett beløp i bokførings- og kontospesifikasjonene («hovedboken»), forutsatt at hvert enkelt salg fremkommer enkeltvis og oppsummert i underliggende spesifikasjon og er kontrollerbar mot totalen.²³ Det må være kontrollspor mellom underspesifikasjonen og salgsdokumentene (fakturaene).

²⁰ Bokføringsforskriften delkapittel 5-1 og 5-2.

²¹ Avtaler om kjøp av varer eller tjenester som blir inngått på internett, for eksempel via PC, nettbrett eller smarttelefon på en nettløsning tilrettelagt av selgeren (nettbutikk, nettauksjon, e-post mv.), jf. no.wikipedia.org/wiki/Elektronisk_handel.

²² Se merverdiavgiftsloven § 15-10 tredje ledd, bokføringsforskriften § 5-2-6, uttalelse om god bokføringskikk GBS 13 *Forskuddsfakturering* og Skattedirektoratets prinsipputtalelse 23.05.07 *Finansielle forskudd eller forskuddsfakturering?*

²³ Bokføringsforskriften § 3-1 femte ledd, se norsk bokføringsstandard NBS 2 *Kontrollsporet* punkt 2.1.2.

Krav om kunderskontro

Andre salg enn kontantsalg skal som hovedregel reskontroføres i kundespesifikasjonen (se nærmere om reskontroføring av internettsalg i forrige del av denne artikkelserien).²⁴ Det er ikke anledning til reskontroføring av totaler i kundespesifikasjonen; der må hver enkelt utstedt faktura bokføres hver for seg.²⁵

Reskontroføringen må i utgangspunktet skje på den konkrete kundens konto. Det er imidlertid adgang til å spesifisere såkalte «tilfeldige salg» på en felles kundekonto med relevante identifikasjonskoder slik at opplysningsplikten kan ivaretas.²⁶

Ekstern faktureringsløsning

Mange bokføringspliktige benytter eksterne tilbydere av fakturerings-tjenester. Ofte kombineres dette med innkreving eller faktoring (salg av kundefordringene).

Den bokføringspliktige selgeren har selv ansvaret for at salget faktureres i samsvar med bokføringsregelverket, selv om faktureringen er satt bort til andre. Det er også i slike tilfeller salgsdokumentet (fakturaen) som er grunnlaget for bokføring hos selger. Rapporter fra den eksterne parten kan ikke alene brukes som salgsdokumentasjon.

Salget kan heller ikke reskontroføres mot den eksterne partens konto i kundespesifikasjonen.

Ekstern reskontroføring

Bokføringen av kundespesifikasjonen kan settes bort til en ekstern part, for eksempel en regnskapsfører eller et faktoringforetak. En løsning hvor kundespesifikasjonen bokføres hos en ekstern part, forutsetter imidlertid følgende:

- I kundespesifikasjonen hos den eksterne parten må alle transaksjoner med kunder bokføres. Dette gjelder, i tillegg til utstedte salgsdokumenter og kreditnotaer, for

²⁴ Bokføringsloven § 5 første ledd nr. 3 og bokføringsforskriften § 3-1 første ledd nr. 3.

²⁵ Bokføringsforskriften § 3-1 femte ledd, se norsk bokføringsstandard NBS 2 *Kontrollsporet* punkt 2.1.2.

²⁶ Bokføringsforskriften § 3-1 første ledd nr. 3 og annet ledd.

¹⁶ Jf. bokføringsforskriften § 5-1-1 første ledd nr. 1, 3 og 5.
¹⁷ Høringsnotat: Endringer i bokføringsforskriften» (12.04.18) punkt 2.4.2.2.

¹⁸ Inger Helene Iversen, «Nye krav til kassasystemer», *Revisjon og Regnskap* nr. 1 2019, side 27-29.

¹⁹ Bokføringsforskriften § 5-4-5.

- eksempel innbetalinger, gjeldsettergivelser og konstaterede tap.
- I bokførings- og kontospesifikasjonene («hovedboken») hos selger, bokføres vanligvis kun totaler (typisk på konto 1500 *Kundefordringer*). Denne kontoen må avstemmes mot kundespesifikasjonen fra den eksterne parten.
- Hvis transaksjonene bokføres enkeltvis i bokførings- og kontospesifikasjonene hos selger, ikke som totaler, må bilagsnumrene i kundespesifikasjonen hos den eksterne parten være de samme som i bokførings- og kontospesifikasjonene hos selger.²⁷
- Alle regler om utarbeidelse av kundespesifikasjoner, eller oppbevaring av bokførte opplysninger som er nødvendig for å kunne utarbeide slike spesifikasjoner, må etterleves av den eksterne parten som tar på seg å bokføre kundespesifikasjonen.²⁸

- Krav til elektronisk tilgjengelighet til bokførte opplysninger i kundespesifikasjonen i 3,5 år og gjengivelse i standardformatet *SAF-T Regnskap*, må etterleves.²⁹

Det er viktig med tydelig regulering av disse forholdene i en skriftlig avtale. Det har vært tilfeller hvor den bokføringspliktige har forutsatt at en ekstern fakturautsteder eller et faktoringforetak fører en kunderskontro, men hvor det ved bokettersyn har vist seg at det ikke finnes noen kundespesifikasjon som oppfyller kravene i bokføringsregelverket.

Det er alltid den bokføringspliktige selgerens eget ansvar at det føres en kundespesifikasjon i samsvar med bokføringsreglene, selv om oppgaven settes bort til en ekstern part.

Oppsummering og avslutning

Valg av betalingsmiddel og betalingsløsning betyr svært lite for hvordan salg skal dokumenteres og bokføres.

Med noen få unntak skal kontantsalg registreres og dokumenteres ved bruk av et kassasystem med produkterklæring som tilfredsstillende kravene i kassasystemloven og kassasystemforskriften. Kontantsalg kan ikke dokumenteres for eksempel med rapporter fra de handels- eller betalingsløsningene som benyttes, hvis ikke annet følger av relevante unntaksregler.

Andre salg enn kontantsalg skal som hovedregel faktureres. Rapporter fra handels- eller betalingsløsninger, faktoringforetak mv. kan heller ikke i slike tilfeller benyttes som salgsdokumentasjon. Slike salg skal som hovedregel reskontroføres i selgers kundespesifikasjon, også ved faktoring.

Den bokføringspliktige har alltid selv ansvaret for at dokumentasjon, bokføring og spesifisering av salg skjer i samsvar med bokføringsregelverket, selv om oppgaver er satt bort til eksterne parter.

²⁷ Bokføringsloven § 6 annet ledd, se norsk bokføringsstandard NBS 2 *Kontrollsporet* punkt 2.3.

²⁸ Bokføringsloven § 5 og bokføringsforskriften § 3-1, jf. bokføringsloven § 13 første ledd nr. 2.

²⁹ Bokføringsloven § 13b, bokføringsforskriften § 7-7 og § 7-8 og norsk bokføringsstandard NBS 3 *Elektronisk tilgjengelighet i 3,5 år*.

Revisors rolle i omstilling til lavutslippssamfunnet

Statsautorisert revisor
Bente Sverdrup
Bærekraftsdirektør i Gjensidige

Klimarisiko handler ikke bare om mer vær og vind, men også om enorme finansielle konsekvenser. Dette kommer hver og en av oss til å merke i tiden fremover.

Det har blitt tydelig at forbrukssamfunnet ikke er bærekraftig, og vi står nå foran store endringer om vi skal klare å begrense global oppvarming til maks to grader i henhold til Parisavtalen.

Klimarisiko for norske virksomheter

De klima- og miljøendringene vi nå ser vil kunne skape store endringer for de fleste bransjer i Norge. Det vil påvirke forretningsmodeller, verdier på eiendeler og gjeld, og for noen – fortsatt drift. Dette fordi klimaendringer påvirker kundeferdigheter og reguleringer. Revisorer må forstå de endringer vi står overfor for å kunne uttale seg om regnskap og internkontroll i de virksomhetene som revideres fremover.

Det grønne skiftet handler om hvordan vi skal snu trenden med klimautslipp, og oppnå målet om maks to graders oppvarming i henhold til

Parisavtalen. Det handler blant annet om å gå fra fossil til fornybar energi, som er den største kilden til klimautslipp. Vi ser allerede økt bruk av el-biler, el-ferger og el-busser. Det vil bli tapere og vinnere i dette skiftet, og revisorer må fremover forstå de nye risikoene virksomhetene står overfor. Med utgangspunkt i god risikoforståelse kan revisor også bidra til at enkelte virksomhetene gjør gode valg, slik at vi kommer styrket ut av de endringer vi må igjennom.

Vi har lenge sett at de unge er mer opptatt av klima- og miljø enn eldre, men nå blir også de eldre påvirket, og politikerne (særlig i EU) kommer sta-